

UVODNIK

V začetku leta 2002 sem v imenu uredništva revije *Teorija in praksa* poslal uglednim kolegom povabilno pismo k sodelovanju, ki je vsebovalo diagnozo, da je liberalistična neoklasična ekonomska in družboslovna misel dandanes prevladuje v učnih programih slovenskih univerz in tudi v programih drugih tranzicijskih držav. To je osnova za nadgradnjo s številnimi poslovnimi, menedžersko marketinškimi disciplinami, ki prispevajo k reproduciranju načina družboslovnega razmišljanja. Druge ekonomske smeri - denimo institucionalizem, postkeynesianizem, "čisti" keynesianizem ter rikardianizem in mark-sizem - živijo, če parafraziramo Keynesa, "pod površjem" v "podzemlju". Zdi se, da se tradicija politekonomske misli in analize na Slovenskem pozablja.

Izbor "odgovorov" objavljamo v pričujočem sklopu. Prispevki so vsebinsko raznoliki, a so omogočili razvrstitev po logičnem zaporedju. Uvodni štirje prispevki pojasnjujejo širše razvojne in ideološke vidike ter alternative liberalistični neoklasični družboslovni misli, da je v nadaljevanju pa se problematika oži na mikroekonomske probleme teorije konkurence in podjetja.

Sklop odpira prispevek dr. Sušjana, ki ponuja zgodovinsko razvojni pregled in razmejitev teoretičnih konceptov, ki so značilni za nasprotujoči ekonomski paradigmi: politekonomske in ekonomske. Ekonomika se je z Marshallom izločila od ostalih vej družbene filozofije, tudi od politekonomske razsežnosti klasičnih ekonomistov, in "zašla" v ozkost in omejenost. Avtor razčlenjuje vzroke dominantnosti neoklasične šole, nakazuje pa, da navkljub izjemni absorpcijski sposobnosti, neoklasika zahaja v krizo, ki se kaže v nastajanju novih t. i. heterodoksnih ekonomskih smeri. Kot da se zgodovina razvoja ekonomske teorije ponavlja: na opuščanje širine politično ekonomskega pristopa klasičnih ekonomistov je opozoril že John Stuart Mill.

Prof. Merhar izrazito nasprotuje konceptualnemu zakrivanju realnosti, ki nastaja zaradi nekritičnega privzemanja neoklasične ekonomike. Osnovni problem je v tem, da neoklasična ekonomika, ki naj bi družbeno nevtralnno pojasnjevala mehanizem trga, konkurenco in (ne)konkurenčnost podjetij, sodobne probleme nezaposlenosti kot neizogibno posledico "delovanja trga dela" in, v najširšem kontekstu vzeto, negativne posledice globalizacije kot stranski pojav delovanja ponudbe in povpraševanja v svetovnem merilu, v resnici ni družbeno nevtralna. S takšnega stališča, denimo, globalizacija "potrebuje" liberalna sporočila neoklasične ekonomike, ker drugačni pristopi lahko razkrivajo temne strani tega procesa predvsem za manj oziroma nerazvita gospodarstva.

Prispevek mlajšega kolega J. Mesariča raziskuje prav začetne osnove politekonomske misli v klasičnih liberalnih idejah Adama Smitha in v ekonomskem nacionalizmu Friedricha Lista. Le navidez gre za sedanje razmere

neuporabno razpravo, s katero naj bi se ukvarjali specialisti zgodovine ekonomskih idej; izkaže se namreč, da je v konfrontaciji dveh starih teorij mogoče najti argumente, ki se uporabljajo, ali pa so uporabni za aktualne probleme odpiranja ali zapiranja slovenskega narodnega gospodarstva.

Sestavek prof. Zapfa in prof. Toša se posredno navezuje na uspešnosti izvajanja liberalistične ekonomske politike, zasnovane na neoklasični ekonomski teoriji. Avtorja relativizirata koncept realne ekonomske blaginje posameznika, ki se izkazuje s stopnjo gospodarske rasti, različnimi ekonomskimi bilančami ipd. in izpostavljata pomen in problem razvijanja širših sintetičnih socialnih kazalcev, predvsem sistema socialnih bilanc. Za ugotavljanje uspešnosti tranzicijskih družb in za nadaljnje napovedi so tourstni indikatorji morda celo primerni kot zgolj ekonomski.

Popolna konkurenca je - bodisi v starih ali pa v posodobljenih verzijah - ključni koncept neoklasične mikro (pa tudi makro)ekonomike. Prispevek prof. Sfiligojeve izpostavlja analitične in kritične vidike teorije popolne konkurence, ki, četudi je bila radikalno zavrnjena že v tridesetih letih dvajsetega stoletja kot neustrezna osnova za pojasnjevanje realnosti, še vedno predstavlja neizogiben miselni okvir v razpravah o sodobni konkurenci, cenah, trgu... To se kaže v delih sodobnih ne le ekonomsko profiliranih teoretikov.

Problematika popolne konkurence je v neoklasični ekonomiki imanentno povezana z delovanjem modela "konkurenčnega podjetja". Prispevek o institucionalni teoriji podjetja razkriva pojasnjevalne nezmožnosti neoklasične teorije podjetja, ki naj bi s pretvezo o svoji institucionalno nevtralni naravi pravzaprav napeljevala k institucionalni univerzalnosti. Neoklasična analiza podjetja naj bi, poleg "veljavnosti" za razvita gospodarstva, veljala tudi za realne probleme podjetij v tranzicijskem gospodarskem okolju. V slednjem pa je, z odpiranjem pravih vprašanj, superiorna nova institucionalna ekonomska šola.

Dr. Ilič se ukvarja s problematiko inovativnosti in spodbujanja inovacij v podjetju. Avtor sprva nakazuje neoklasična konceptualna izhodišča inovacij in zaščite inovacij (patentov), ki pa ponuja le delno sliko. Celovitejše videnje te problematike mora vključiti širše socioekonomske dejavnike, predvsem pa mora biti, v nasprotju z neoklasično statično metodo analize, dinamična.

Sklop zaključuje prispevek mag. Podnarja in Golobove, ki razčlenjujeta in nasprotujeta posledicam globalne anarhije, katere poglavitni vzrok je prevladovanje neoliberalne ekonomske politike za poslovanje (tranzicijskih) podjetij. Alternativa temu je sodobna marketinški konceptiji družbene odgovornosti podjetij, ki poudarja, da morajo biti v poslovno odločanje podjetij vključeni relevantni družbeni "akterji". Takšna rešitev, ki jo prakticirajo multinacionalna podjetja, priporoča pa se tudi slovenskim podjetjem, je paradoksalna. Avtorja nakažeta, da se s tem vračajo nekateri elementi "socialističnega" poslovanja, ki naj bi bili s tranzicijo v tržni kapitalizem preseženi.

Sklep pričujočega sklopa, da je treba teorijam in pristopom, ki so alternativa neoklasični in neoliberalistični ekonomiki, nameniti več pozornosti, ne more biti sporen. Nekritično privzemanje in celo dominacija neoklasične ekonomike nikakor ne more biti produktivna za razvoj ekonomskega in tudi širšega družboslovnega razmišljanja.

*Dr. Marko Lah
Gostujoči urednik*